

„Korunk gyermekei és az iskola”

Előszó egy oktatási kurzust bemutató rovathoz

A *Gyermeknevelés* c. folyóirat aktuális száma – eddigi történetében szokatlanul – egy felsőoktatási innovációról, a *Korunk gyermekei és az iskola* c. kurzus keletkezéséről, tartalmáról, eredményeiről ad számot. A látszólag periférikus problémakör több szálon kötődik a kisgyermeknevelés gyakorlatához, a 0–12 éves korú gyermekek nevelőinek képzéséhez, a korosztályra vonatkozó kutatásokhoz s az ELTE *neveléstudományi mesterszakához*. Ezen a – többciklusú, lineáris felsőoktatási képzési szerkezet bevezetéséről szóló kormányrendelet (252/2004. [VIII. 30.]) alapján kidolgozott és akkreditált – szakon 2007-ben indult el a képzés. A szakon három *szakirány* működik, közülük *A kora gyermekkor pedagógiája a 0–12 éves korú gyermekek intézményes nevelési hátterével*, a korosztály nevelésének széles értelemben vett módszertani kérdéseivel s az adott populációval összefüggő tudományos kutatásokra való felkészítéssel foglalkozik. A szakiránnyal kapcsolatos tartalmi és szervezési feladatok – a Pedagógiai és Pszichológiai Karral kötött szerződés alapján – a Tanító- és Óvóképző Kar hatáskörébe tartoznak. A szak (okleveles neveléstudomány szakos) bölcsészdiplomát ad, nem pedagógusokat képez, de mind a tudomány jellege, mind a hallgatók előzetes képzettsége (többségükben pedagógusi alapidomával rendelkeznek) szoros kapcsolatban áll a közoktatás pedagógiai kérdéseivel.

A kurzus, amelyről a folyóirat aktuális számában hírt adunk, a fentiekben röviden vázolt képzési keretbe illeszkedik. A szakirányon tanító oktatók tapasztalataik és a rendszeres hallgatói visszajelzések alapján folyamatosan elemzik a képzés sikeres és problematikus pontjait, s továbbfejlesztik a képzés programját. Egy ilyen célú szakmai megbeszélésen merült fel az a kérdés, hogy vajon mennyire érvényes még az a kép, amelyet a (0–12 korú) gyermekről, a gyermek fejlődéséről a különböző tudományok eredményei alapján „összerakunk”, s amelyre az oktatásban támaszkodunk. *Tudásunk a gyermekről, fejlődéséről milyen viszonyban van a gyakorlatban meg tapasztalható valósággal?*

Az óvodai, iskolai életből erős jelzések érkeznek arról, hogy a „mai gyerekek mások”, nehezen illeszkednek a – kevéssé változó – intézményekhez. Nincs is ok e gyakorlati tapasztalatok kétségbe vonására, de a sommás végkövetkeztetés igazságtartalmának bizonyítása vagy elvetése csak szakszerű, tudományos vizsgálatokkal lenne lehetséges. Ilyenek esetében nyilvánvalóan meg kellene határozni, hogy mikoraiak és milyenek voltak a „tegnapi” gyerekek, akikhez képest észleljük a változásokat. Ám érdemi összehasonlító vizsgálatokra nincs lehetőség hasonló kérdésfeltevésű, longitudinális jellegű kutatások hiányában.

Természetesen, a gyermekek változásának gondolata hosszabb ideje jelen van a neveléstudományban s más társszociológiákban. A közoktatás fejlesztésével foglalkozók körében is gyakori érv a rendszer (benne a tanulási környezet, a pedagógiai módszertan) változtatása mellett a gyerekek korábbi korokhoz mért „mássága”. Kutatási problémaként is megjelent már a kérdéskör, elsősorban történeti vetületben. Az önállósuló gyermekortörténet-kutatás nemzetközi és hazai szakemberei igen ötletes és változatos módszerekkel vizsgálják, hogyan és milyen hatások nyomán változott a gyermekek helyzete a különböző társadalmakban, a gyermekekről való gondolkodás, a róluk kialakított kép s mindez miként befolyásolja nevelésüket, oktatásukat. Az elmúlt egy-két évtizedben a média és a digitális eszközöknek a gyermekek szokásaira, viselkedésére gyakorolt hatása vált gyakran kutatási témává. A sokasodó részeredmények

azonban még nem nyújtanak elegendő alapot annak összegzésére, hogy valóban lényegileg mások-e a „mai” gyerekek. S ha válaszunk erre „igen”, akkor a *változás miben ragadható meg, milyen mértékű és milyen hatásrendszerek következménye.*

Az oktatói közösség úgy döntött, hogy foglalkozik ezzel a kérdéssel, s egy olyan stúdiumot indít (a 2013/14-es tanévben), amelyben különböző szakemberek próbálják megfogalmazni (gyakorlati és kutatási eredményeik alapján), *miben mások a mai gyerekek.* A téma megközelítés módját tekintve két megállapodást fogadtunk el: a közreműködők a *gyerekek generációinak különbségére* helyezik a hangsúlyt, illetve arról beszélnek, hogy milyen ez a megváltozott mai gyermek, s nem arról, hogy miért, milyen körülmények hatására olyan, amilyennek látják, tapasztalják. E kiinduló pontokat – munkahipotézisként – azok is elfogadták, akiknek személyes véleménye különbözött egyik vagy másik kérdésben. Az előadások hat szempontból közelítettek a témához. Számba vették az iskolában tapasztalt konkrét jelenségeket; a biológiai-fizikai sajátosságokat; az olvasási szokásokat. Leírták a gyermeket a digitális korban, jellemezték érzelmi életüket és társas világukat. Az előadók módot adtak a hallgatóknak a bekapcsolódásra, véleménynyilvánításra, egymás tapasztalatainak megismerésére.

A kurzus végén a hallgatók segítségével próbáltuk felmérni, hogy a stúdium elérte-e céljait. A kurzus sikerességének külső jegyei mellett (óralátogatás, derű és aktivitás az órákon) a hallgatók a stúdium legfőbb értékét abban látták, hogy képes volt integrálni a gyerekről – addig szétszórta, elszigetelt – tudásukat, új tudományos eredményekkel bővíteni azt, s egy sokkal komplexebb képet alkotni korunk gyermekéről, mint korábban. A hallgatók és oktatók értékelő véleménye összeért abban a kérdésben, miszerint a kurzus csak részlegesen, egy-egy dimenzióban tudta bemutatni, hogy miben és mennyire különböznek a mai gyerekek elődeiktől. Egy erre vonatkozó globális ítéletet még nem éreznek bizonyítottnak. Azt viszont maguk az előadások és a hallgatói reflexiók is bizonyították, hogy szinte lehetetlen önmagukban a gyermeki változásokat elemezni, érvényes következtetéseket levonni a gyermek közvetlen környezetének és a tágabb társadalmi hatások változásainak figyelembe vétele nélkül. Természetes módon adódott tehát a továbblépés: a 2014/15-ös tanévben a *Korunk gyermeke és a társadalom* c. kurzus keretében a gyermeket formáló alapvető (iskolán kívüli) társadalmi hatásokat (család, média, vallás, közösségek, szubkultúrák) vizsgáljuk.

Az itt közölt tanulmányok a már lezajlott kurzus előadásainak publikálásra szánt változatai. A szerzők különbözőképpen jártak el: volt, aki teljes egészében megtartotta az előadás szerkezetét, stíluselemeit, mások már az előadáson is kész, leírt (bár szóban előadott) szöveggel rendelkeztek, ismét más szerzők a szakmai publikálás szokásos követelményeit követve írták le előadásukat kiegészítve azt újabb hivatkozásokkal, bibliográfiával. Ezt a változatosságot meghagytuk, csakúgy, mint az egyes tanulmányokban esetleg fellelhető eltérő, olykor kifejezetten ellentétes interpretációkat akár a kiinduló kérdésről, akár valamely más tudományos-szakmai fogalomról, megállapításról.

Tisztában vagyunk azzal, hogy két rövid egyetemi kurzus nem alkalmas olyan átfogó – mondhatnám egyszerre nevelésfilozófiai és oktatáspolitikai – kérdéskör megoldására, mint amit a *változó világban élő gyermek és az óvoda, az iskola összeállításának, egymásnak való megfelelése* jelent. De talán kínálhat friss nézőpontokat, új (rész) eredményeket és inspirációt a szükséges kutatások elindításához.

Budapest, 2015. március 30.

Hunyady Györgyné